

OD REDAKCJI

W okres jesienny Stowarzyszenie Osadników Wojskowych i Cywilnych Kresów Wschodnich weszło uhonorowane Medalem „Pro Patria”, którym przez Urząd do Spraw Kombatantów i Osób Represjonowanych odznaczony został nasz sztandar. Miało to miejsce podczas wrześniowych obchodów związanych ze Światowym Dniem Sybiraka oraz Marszem Żywej Pamięci Polskiego Sybiru, na który do Białegostoku zaproszeni byli przedstawiciele Stowarzyszenia. Wyróżnienie, jakie nas spotkało odczytujemy z jednej strony jako determinant do dalszej, wytężonej pracy na rzecz upamiętniania historii osadnictwa i Kresów Wschodnich, a z drugiej – jako docenienie naszego dotychczasowego wysiłku i otwarcie nowych możliwości jego wsparcia przez Urząd. Liczymy, że wraz z rekomendacją instytucjonalną środowisk przyjaznych Stowarzyszeniu, będziemy mogli rozwijać naszą aktywność, inicjować kolejne działania na rzecz utrwalania pamięci o wspólnej przeszłości i w dalszym ciągu przyczyniać się do poszerzania wiedzy o osiągnięciach osadników wojskowych i cywilnych w międzywojniu oraz o ich losach po 1939 roku.

Październik i listopad to czas finalizowania poszczególnych projektów Stowarzyszenia, ale również moment zadumy nad wydarzeniami z historii Kresów. 4 października 1900 roku otwarto Teatr Miejski we Lwowie (w II RP noszący nazwę Teatru Wielkiego). Podczas uroczystości inauguracyjnych obecni byli m.in. Henryk Sienkiewicz i Ignacy Paderewski. W niepodległej Polsce eklektyczny gmach wieńczył reprezentacyjną ulicę miasta – Wały Hetmańskie. Dziś jest dobrze zachowany i wraz z wieloma innymi

akcentami architektonicznymi przypomina o polskiej przeszłości grodu nad Pełtwią.

9 października 1920 roku wojska dowodzone przez gen. Lucjana Żeligowskiego zajęły z polecenia Józefa Piłsudskiego, wówczas Naczelnego Wodza i Naczelnika Państwa, Wilno, odbijając je z rąk litewskich po tym, jak wycofujące się wojska bolszewickie oddały im miasto we władanie. Niedługo później proklamowano marionetkowe państwo o nazwie Litwa Środkowa, która w 1922 roku została włączona do II Rzeczypospolitej. Operacja wojskowa, która weszła do historii jako „bunt Żeligowskiego” – z uwagi na pozorowaną niesubordynację wobec głównego dowództwa – została doceniona i znalazła nawet swoje odzwierciedlenie w jednym z napisów na Grobie Nieznanego Żołnierza.

11 października 1919 roku odnowiono uniwersytet w Wilnie. W niepodległej Polsce nosił nazwę Uniwersytetu Stefana Batorego, który erygował uczelnię w XVI wieku. Dzięki niej utrwałała się pozycja miasta, jako ważnego ośrodka naukowego Rzeczypospolitej. Nie zdążyła ona jednak odzyskać świetności sprzed okresu zaborów. Obecnie jej tradycje kontynuuje Uniwersytet Mikołaja Kopernika w Toruniu, dokąd po II wojnie światowej repatriowanych została znaczna liczba wilnian.

20 października 1929 roku w Grodnie odsłonięto pomnik Elizy Orzeszkowej. Mimo iż sowieckie władze okupacyjne uznawały pisarkę za „postępową”, ukazującą prawdę o przedwojennych stosunkach społecznych w II RP, ludność miasta, nie przewidując takiego jej postrzegania, ukryła przed nimi monument, który w 1949 roku ustawiono ponownie niedaleko domu autorki.

22 października 1939 roku rozpoczęły się sfalszowane wybory do tzw. Zgromadzeń Ludowych Zach. Ukrainy i Zach. Białorusi. W ich wyniku „wybrani” delegaci postanowili zgłosić postulat przyjęcia anektowanych de facto przez Armię Czerwoną ziem polskich do Związku Sowieckiego. W pierwszych dniach listopada Rada Najwyższa ZSRS zatwierdziła przyłączenie tych obszarów do

„ojczyzny proletariatu”. Bezprawnie inkorporowane wówczas terytoria nie powróciły już w skład Polski.

10 listopada 1918 r. z internowania w Magdeburgu przyjechał do Warszawy Józef Piłsudski. Dzień później przekazana została mu władza wojskowa, a wkrótce potem nominowano go na Tymczasowego Naczelnika Państwa. Dzień 11 listopada, umownie, uznany był w dwudziestolecu międzywojennym za święto niepodległości, przy czym dopiero w 1937 roku nadano mu oficjalny charakter. 16 listopada 1918 roku Piłsudski sygnował depezę notyfikującą państwo polskie, którą wysłano do najważniejszych ówczesnych stolic, z premedytacją pomijając Moskwę. Sześć dni później nastąpiło podpisanie dekretu o podstawach ustrojowych Republiki Polskiej. Przywrócona na mapę świata Rzeczpospolita musiała jednak wkrótce stoczyć szereg walk w obronie swej suwerenności...

Redakcja